

Діда Г. Професійний саморозвиток особистості студента медичного коледжу: мотиваційно-ціннісний компонент. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2023. Том 11, № 5. С. 13-17. DOI: 10.31110/2616-650X-vol11i5-002

Dida H. Profesiyni samorozvytok osobystosti studenta medychnoho koledzhu: motyvatsiino-tsinisnyi komponent [Professional self-development of the personality of a medical college student: a motivation-value component]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka – Education. Innovation. Practice*, 2023. Vol. 11, No 5. S. 13-17. DOI: 10.31110/2616-650X-vol11i5-002

УДК 377.36-052:61]:37.041

DOI: 10.31110/2616-650X-vol11i5-002

Галина ДІДА

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-6981-8885>
galya_dida@ukr.net

ПРОФЕСІЙНИЙ САМОРОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ: МОТИВАЦІЙНО-ЦІНІСНИЙ КОМПОНЕНТ

Анотація. При впровадженні компетентнісного підходу до змісту освітнього процесу проблема професійного становлення та саморозвитку майбутніх фахівців набуває особливої значущості. Професійне становлення передбачає формування як професійних знань, умінь і навиків, так й професійно значущих особистісних якостей, необхідних для успішної професійної діяльності (ініціативи, здатності до самопізнання, самовдосконалення і самореалізації, саморозвитку). Саморозвиток, що включає ціннісні орієнтації, особистісний сенс (сенси), самооцінку, мотиваційно-вольові складові, цілепокладання, рефлексію, розпочинається з підліткового віку, однак саме студентський вік є найбільш сензитивним періодом для професійного та особистісного розвитку. Отже, навчання у фаховому медичному коледжі є своєрідним потенційним ресурсом для подальшого професійного саморозвитку особистості, який проявляється у прагненні до продовження освіти, професійного розвитку в рамках спеціальності, освоєння суміжних професій, особистісного вдосконалення.

У статті наведено результати дослідження процесу формування мотиваційно-ціннісного компоненту професійного саморозвитку особистості студента, проведеного авторкою у 2021 році на базі фахового медичного коледжу КЗВО «Рівненська медична академія» Рівненської обласної ради. Визначено, що в ієрархії мотивів вибору професії найбільш значущими є утилітарний мотив («бажання здобути освіту, щоб допомогати собі та близьким»), моральний мотив («приносити користь людям») та соціальний мотив («шляхетна професія»). Мотив «саморозвитку та самореалізації» також є ключовим для студентів. В ієрархії цінностей здобуття освіти та підвищення рівня своєї освіченості студенти ставлять на перше місце, що проявляється у переважанні цінності розвитку себе, професійних здібностей, прагнення реалізації та підвищення кваліфікації. У ході дослідження було з'ясовано, що мотиви вибору професії студентів тісно пов'язані з їх ціннісними орієнтаціями. Доведено, що формування професійного саморозвитку особистості студента в освітньому процесі коледжу буде ефективним, якщо його розглядати як результат професійно значущої особистісної освіти майбутнього медичного працівника, який в освітньому процесі коледжу доцільно реалізувати шляхом впровадження відповідних педагогічних умов.

Ключові слова: саморозвиток; професійний саморозвиток; компетентнісний підхід; професійна мотивація; цінності; студент медичного коледжу.

Halyna DIDA

Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-6981-8885>
galya_dida@ukr.net

PROFESSIONAL SELF-DEVELOPMENT OF THE PERSONALITY OF A MEDICAL COLLEGE STUDENT: A MOTIVATION-VALUE COMPONENT

Abstract. When introducing a competency-based approach to the content of the educational process, the problem of professional formation and self-development of future specialists acquires special significance. Professional development involves the formation of both professional knowledge, abilities and skills, as well as professionally significant personal qualities necessary for successful professional activity (initiative, ability to self-discovery, self-improvement and self-realization, self-development). Self-development, which includes value orientations, personal meanings (meaning), self-esteem, motivational and volitional components, goal-setting, reflection, begins with adolescence, but student age is the most sensitive period for professional and personal development. Therefore, studying at a specialized medical college is a kind of potential resource for further professional self-development of the individual, which is manifested in the desire to continue education, professional development within the framework of the specialty, mastering related professions, and personal improvement.

The article presents the results of the study of the process of formation of the motivational and value component of the professional self-development of the student's personality, conducted by the author in 2021 on the basis of the specialized medical college "Rivnen Medical Academy" of the Rivne Regional Council. It was determined that in the hierarchy of motives for choosing a profession, the most significant are the utilitarian motive ("the desire to get an education to help oneself and loved ones"), the moral motive ("to benefit people") and the social motive ("a noble profession"). The motive of "self-development and self-realization" is also key for students. In the hierarchy of values of obtaining an education and improving the level of education, students are placed first, which is manifested in the predominance of the value of self-development, professional abilities, the desire for realization and professional development. In the course of the research, it was found that the motivations for students' choice of profession are closely related to their value orientations. It has been proven that the formation of the professional self-development of the student's personality in the educational process of the college will be effective if it is considered as the

result of professionally significant personal education of the future medical worker, which should be implemented in the educational process of the college by implementing appropriate pedagogical conditions.

Keywords: self-development; professional self-development; competence approach; professional motivation; values; medical college student.

Постановка проблеми. У даний час внутрішню та зовнішню політику цивілізованих країн визначає концепція здорового способу життя. Лікар, як і медичний та фармацевтичний працівник, визначається Всесвітньою організацією охорони здоров'я як гарант забезпечення здоров'я пацієнтів. З огляду на цей факт, нині важлива роль приділяється медичному обслуговуванню. В силу швидкого розвитку соціальних процесів медична та фармацевтична освіта має забезпечувати готовність майбутнього медичного працівника до інтенсивного саморозвитку у професійно-особистісному плані.

Соціально-економічні зміни, що відбуваються в даний час, потребують посилення відповідальності медичного працівника перед пацієнтом і суспільством в цілому. У цьому контексті професійне становлення медичного працівника передбачає не тільки формування професійних знань, умінь і навичок, а й професійно значимих особистісних якостей, як-от: ініціативи, здатності до самовдосконалення, самореалізації, саморозвитку. Наголосимо, що формуванню професійних компетенцій у медичній освіті традиційно приділяється значна увага, водночас особистісному розвитку й саморозвитку протягом здобуття освіти у медичних навчальних закладах, так і впродовж періоду продуктивної фахової діяльності медичного працівника, приділяється недостатньо уваги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою саморозвитку в педагогіці та психології займалися як класики, так і сучасні дослідники [1-4]. Аналізуючи роботи зазначених авторів, можна констатувати, що саморозвиток розглядається як вид діяльності особистості, спрямований на позитивну зміну своїх особистісних та професійних якостей. Як цілеспрямована діяльність саморозвиток сприяє безперервній самозміні особистості, свідомому управлінню своїм розвитком, вибору цілей, шляхів та засобів самовдосконалення. Системоутворюючими компонентами професійного саморозвитку особистості є самопізнання, самовизначення, самоврядування, самовдосконалення та самореалізація особистості у її професійному становленні.

Ряд дослідників [5-7], аналізуючи саморозвиток особистості, виділяють такі його характеристики:

- певна ієрархія цінностей, що відображає пріоритети загальнолюдських цінностей;
- розвиток мотиваційної сфери, яка базується на особистісній системі цінностей;
- сформована «Я-концепція» як результат самопізнання та самовизначення;
- стратегія життя, що відповідає особистісним цінностям, домаганням та індивідуальним устремлінням;

- сформованість емоційної сфери, естетичного ідеалу, моральних почуттів;
- соціальна відповідальність особистості, здатність до різноманітної діяльності;
- рефлексивність, висока вимогливість до себе, свідоме саморегулювання;
- розвинена комунікація як гарантія компетентності у спілкуванні.

Отже, на основі аналізу психолого-педагогічної літератури з урахуванням особливостей студентського віку, специфіки соціокультурного середовища медичного коледжу в структурі професійного саморозвитку особистості студента можна виділити наступні компоненти:

- мотиваційно-ціннісний (мотиви вибору професії, мотивація до навчально-пізнавальної діяльності, готовність до самовдосконалення у професійній діяльності, ступінь виразності професійних мотивів та інтересів, особистісні сенси, ціннісні орієнтації);
- діяльнісний (професійні знання, вміння, пізнавальна активність та самостійність);
- рефлексивний (рефлексія, самооцінка).

Зазначимо, що особливістю компетентнісного підходу є організація освітнього процесу, значною мірою орієнтованого на навчання, активне та самостійне оволодіння студентами теоретичних та прикладних знань. Посилення самостійності студентів тягне за собою велику відповідальність з їхнього боку за результати власної пізнавальної діяльності. При цьому з'являється можливість суттєво знизити навчальне навантаження, але не за рахунок зменшення годин на вивчення тієї чи іншої дисципліни, або скорочення обсягу її змісту, а за рахунок визначення індивідуальної траєкторії розвитку кожного студента, максимального врахування його індивідуальних можливостей та пізнавальних здібностей. Так створюються більш комфортні умови побудови освітнього процесу для студента у медичному коледжі, підвищується позитивна мотивація студентів, з'являється можливість індивідуальних занять зі студентами під час аудиторних занять.

Результатом такого освітнього процесу є освоєння студентом досвіду виявлення проблеми, набуття навичок її дослідження, проектування, співробітництва, застосування відомих та створення нових технологій отримання продукту власної діяльності, оцінювання його якості та можливості застосування.

Саморозвиток, на думку багатьох психологів [1; 4], розпочинається з підліткового віку, але студентський вік є найбільш сензитивним періодом для професійного та особистісного вдосконалення. Найголовнішими новоутвореннями цього віку є: світогляд, що розвивається, формування цілісного уявлення про себе на основі «Я-концепції», вдосконалення життєвих планів, просування процесів особистісного та професійного самовизначення.

На етапі навчання у фаховому медичному коледжі відбувається формування професійно важливих якостей майбутнього фахівця, проходить структурування професійних цінностей. Саме на молодших курсах навчання у медичному коледжі відбувається становлення професійного саморозвитку, закладається вектор особистісного саморозвитку, визначається його величина, напрямок, швидкість та динамізм. Отже, необхідно створювати таке освітнє середовище в коледжі, що сприяє розвитку професійних мотивів та інтересів, мотиваційно-ціннісного ставлення до професійного зростання, що забезпечить професійне становлення та саморозвиток особистості студента медичного коледжу. У нашому розумінні професійний саморозвиток майбутнього медичного працівника проявляється у прагненні до продовження освіти, сформованому бажанні до професійного розвитку в рамках обраної спеціальності, освоєння суміжних професій.

Таким чином, компетентнісний підхід включає сукупність принципів визначення цілей освіти, що виражаються у самовизначенні, самоактуалізації та розвитку індивідуальності студентів, а також охоплює зміст освіти та організаційні форми навчання, орієнтовані на набуття студентами ключових професійних компетенцій та способи оцінки освітніх результатів.

Метою статті є дослідження процесу формування мотиваційно-ціннісного компоненту професійного саморозвитку особистості студента

Виклад основного матеріалу дослідження. Актуальність проведеного дослідження, спрямованого на вивчення мотиваційно-ціннісного компоненту професійного саморозвитку особистості студента медичного коледжу, обумовлена тим, що мотивація вибору професії спрямовує та регулює поведінку, визначає ступінь активності, ініціативи та особистісної зацікавленості майбутніх медичних фахівців у навчанні.

Цінності розглядаємо головним орієнтиром професійної та соціальної активності, які спрямовані на досягнення особистісних та професійних цілей.

У цьому контексті нами було організовано констатувальний етап експериментального дослідження, що проводилось у 2021 році на базі фахового медичного коледжу КЗВО «Рівненська медична академія» Рівненської обласної ради. У ньому брали участь студенти першого курсу відділень «Лікувальна справа» та «Сестринська справа», вибірка становила 124 особи віком 15-18 років.

З метою вивчення стану сформованості мотиваційно-ціннісного компонента професійного саморозвитку особистості студентів використовувались модифікована методика вивчення мотивів вибору професії (авторський варіант анкетування полягав у виборі респондентом зі списку найбільш значущих та другорядних мотивів обрання професії медичного працівника); самооцінка емоційно-мотиваційних орієнтацій у міжгруповій взаємодії (модифікований варіант Н. Фетискіна) [9]; морфологічний тест життєвих цінностей (В. Сопів, Л. Карпушина) [8]; методи вимірювання цінностей Ш. Шварца [10].

За результатами проведеного дослідження, серед головних мотивів вибору професії найбільш значущими для 42 студентів є мотив «бажання здобути освіту, щоб допомагати собі та близьким», що становить 41,9 % від загальної кількості респондентів. Встановлено, що мотив «приносити користь людям» є значущим для 37 (29,8 %) студентів, тоді як мотив «шляхетна професія» було зазначено як провідний у відповідях 25 (20,2 %) респондентів. Окрім того було з'ясовано, що мотиви «саморозвитку та самореалізації», «бажання бути високоосвіченою культурною людиною», «можливість займатися цікавою, змістовною роботою» були значущими для 15 студентів медичного коледжу – 12,1 % від загальної кількості опитаних респондентів.

Результати за морфологічним тестом життєвих цінностей (В. Сопів, Л. Карпушина) свідчать про те, що для студентів медичного коледжу найголовніше у професійній сфері є «цінність розвитку себе та своїх професійних здібностей» та «прагнення до найповнішої їх реалізації, підвищення кваліфікації». Відзначимо, що матеріальне становище також є важливою життєвою цінністю майбутніх медичних працівників. Так, студенти прагнуть розширити свої соціальні зв'язки та побудувати позитивні стосунки з іншими людьми, що видно з переважання цінності позитивних соціальних контактів. Безпека, досягнення, соціалізація та самовизначення є ключовими цінностями серед студентів-медиків. Зокрема, інтерпретуючи отримані результати констатуємо, що посилення на особисті цінності, «досягнення» та «самовизначення», виражають потребу студентів у досягненні особистого успіху та соціального визнання, а також вказують на важливість автономії та незалежності.

Отже, здобуття освіти та підвищення рівня своєї освіченості студенти медичного коледжу ставлять на перше місце, що проявляється у переважанні у них цінності розвитку себе та своїх професійних здібностей, прагнення до самореалізації та підвищення кваліфікації. Майбутня

професійна діяльність, благополучні сімейні відносини та цінність активних соціальних контактів також займають важливе місце в ієрархії життєвих сфер опитаних нами респондентів.

Серед домінуючих груп цінностей у 51 (41,1 %) студента переважають індивідуальні цінності, до яких належать «досягнення», «самовизначення», «соціальна влада», у 40 (32,3 %) респондентів профілюючими є колективні цінності, такі як «конформізм», «підтримка традицій», «соціальність», 34 (27,4 %) з опитаних студентів віддають перевагу змішаним цінностям: «безпека», «зрілість», «соціальна культура», «духовність». Такі результати свідчать про переважання індивідуальних ціннісних орієнтацій респондентів, орієнтованих на задоволення своїх цілей і потреб.

З отриманих результатів можна зробити висновок, що мотиви вибору професії студентами медичного коледжу тісно пов'язані з їхніми ціннісними орієнтаціями, а саме:

- мотив «бажання здобути освіту для себе та близьких» пов'язаний з індивідуальними цінностями;
- мотив «приносити користь людям» пов'язаний із груповими цінностями;
- мотив «шляхетна професія» пов'язаний із цінностями суспільства;
- мотиви «саморозвиток та самореалізація» та «можливість займатися цікавою та значущою роботою» пов'язані із цінностями, які сприяють професійним галузям та пов'язані з ними.

Дані, отримані на основі комбінованих психолого-педагогічних методів та методик, дали нам змогу розділити студентів на групи з різним рівнем розвитку мотиваційно-ціннісного компонента професійного саморозвитку особистості.

Показником високого рівня саморозвитку є чітке вираження почуттів і цінностей щодо навчально-пізнавальної діяльності. Професійний вибір майбутніх медичних працівників ґрунтується на мотивах самовизначення та саморозвитку. Причому варто наголосити на тому, що у таких здобувачів медичної освіти когнітивний інтерес і незалежність чітко виражені.

Середній рівень розвитку загалом характеризується емоційним та ціннісно-орієнтованим ставленням до професії медичного працівника. Вибір професії ґрунтується на соціальній мотивації самовизначення. Пізнавальна активність і самостійність проявляються, головним чином, в навчальній діяльності.

До групи низького рівня відносимо тих студентів, чий почуття і цінності стосовно професій в галузі охорони здоров'я чітко не виражені. Їхній вибір професії ґрунтувався на вузьких особистих мотивах і прагненнях, які відображають ставлення їх батьків та однокласників. Причому їхні когнітивні інтереси та діяльність виражені слабко.

На основі теоретичного аналізу проблеми та проведеної дослідно-експериментальної роботи можна зробити узагальнення про те, що серед психолого-педагогічних механізмів та методів, які сприяють професійному становленню та розвитку особистості студентів-медиків, можна виокремити такі:

- 1) впровадження інноваційних педагогічних технологій розвитку особистості студентів-медиків, спрямованих на формування особистості з незалежною позицією, що розвивають здатність до самовдосконалення;
- 2) вдосконалення комунікативних умінь і навичок студентів за допомогою навчання традиційних та дистанційних форм комунікації;
- 3) розвивати мотиваційну сферу, що передбачає акцентуацію на чітко сформовану особистісну систему цінностей.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, освіта як система педагогічної підтримки саморозвитку особистості студента як учасника освітнього процесу повинна володіти значним потенціалом для підвищення рівня особистісного розвитку майбутнього фахівця. Зміна освітнього процесу – необхідна, але далеко не достатня умова для формування професійного становлення та саморозвитку майбутніх медичних фахівців. Важливим є оновлення змісту навчальних предметів, використання інноваційних методик та технологій підготовки студентів до професійної діяльності в медичних закладах, розробка та впровадження більш надійної системи оцінки готовності до професійної діяльності.

Водночас формування професійного саморозвитку особистості майбутніх медичних працівників в освітньому процесі коледжу буде ефективним, якщо саморозвиток особистості будемо розглядати як професійно важливе особистісне утворення. Важливо в процесі професійної підготовки, щоб студент усвідомив необхідність самоосвіти протягом усього свого життя; у нього сформувалася потреба у самовихованні, самоорганізації та самореалізації як у навчальній, так і у професійній діяльності. Таким чином, вибудовується формування індивідуальної траєкторії самовдосконалення майбутнього медичного працівника.

Список використаних джерел

1. Антоненко Т. Л. Психологічні засади становлення ціннісно-смыслової сфери особистості майбутнього фахівця : дис. доктор. психол. наук : 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія». ДІНЗ «Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова». Київ, 2019. 527 с.
2. Березовська Л. І., Тангел А. А. Кар'єри особистості: теоретичні аспекти дослідження. *Науковий вісник Мукачівського державного університету : журн. наукових праць* / гол. ред. Т.Д. Щербан. Мукачево : Вид-во МДУ, 2015. №18 (13). С. 31–38.
3. Овсяннікова В. В. Особливості професійної кар'єри особистості. *Проблеми сучасної психології : зб. наук. пр. Ін-т психології ім. Г.С. Костюка НАПН України, Держ. вищ. навч. закл. «Запоріж. нац. ун-т»*. Запоріжжя: ЗНУ, 2013. №1. С. 91–104.
4. Головська І. Г. Чернєва Т. М. Психологічні особливості розвитку мотивації навчання студентів в умовах дистанційного навчання. *Актуальні проблеми сучасної психології : матеріали II Всеукраїнської наукової інтернет-конференції 15 жовтня 2021*. Одеса, 2021. С. 226–233.
5. Горбань О., Купрій Т., Овсянкіна Л. Трансформація консолідуючих ціннісних орієнтацій сучасного українського студентства. *Освітологічний дискурс*. 2019. № 1-2 (24-25). С. 1–21. <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2019.1-2.121>
6. Кавалеров А. А. Цінність у соціокультурній трансформації: монографія. Одеса, 2001. 224 с.
7. Панок І. Типологія ціннісних орієнтацій студентів. *Вісник ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Серія «Психологія»*. Вип. 66. 2022. С. 233–242. <https://doi.org/10.34142/23129387.2022.66.15>
8. Сопів В. Ф., Карпушина Л. В. Морфологічний тест життєвих цінностей (МТЖЦ). Діагностика життєвих цінностей особистості. 2002. Режим доступу: <http://um.co.ua/6/6-12/6-121239.html>
9. Соціальна психологія. Зошит для індивідуальної роботи для студ. усіх спец. денної та заочної форми навчання / Уклад. : М.О. Кононець. Київ : КПП ім. Ігоря Сікорського, 2017. 61 с.
10. Schwartz, S. H., Caprara, G. V. and Vecchione, M. Basic Personal Values, Core Political Values, and Voting: A Longitudinal Analysis. *Political Psychology*, 31. 2010. P. 421–452. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9221.2010.00764.x>

References

1. Antonenko, T. L. (2019). *Psykhologichni zasady stanovlennia tsinnisno-smyslovoi sfery osobystosti maibutnoho fakhivtsia* [Psychological foundations of the formation of the value-meaning sphere of the personality of the future specialist]. *Doctor's thesis*. DINZ «Natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni M.P. Drahomanova». Kyiv [in Ukrainian].
2. Berezovska, L. I., Tanhel, A. A. (2015). *Kariery osobystosti: teoretychni aspekty doslidzhennia*. [Personality careers: theoretical aspects of research]. *Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnoho universytetu : zhurnal naukovykh prats*, 18 (13), 31–38 [in Ukrainian].
3. Ovsiannikova, V. V. (2013). *Osoblyvosti profesiinoi kariery osobystosti*. [Peculiarities of an individual's professional career]. *Problemy suchasnoi psykhologii : zb. nauk. pr.* In-t psykhologii im. H.S. Kostiuksa NAPN Ukrainy, Derzh. vyshch. navch. zakl. «Zaporiz. nats. un-t», 1, 91–104 [in Ukrainian].
4. Holovska, I. H., Chernieva, T. M. (2021). *Psykhologichni osoblyvosti rozvytku motyvatsii navchannia studentiv v umovakh dystantsiinoho navchannia*. [Psychological features of the development of students' learning motivation in the conditions of distance learning]. *Aktualni problemy suchasnoi psykhologii : materialy II Vseukrainskoi naukovoї internet-konferentsii* (pp. 226–233). Odesa [in Ukrainian].
5. Horban, O. & Kuprii, T. & Ovsiankina, L. (2019). *Transformatsiia konsoliduiuchykh tsinnisnykh oriientsatsii suchasnoho ukrainskoho studentstva*. [Transformation of consolidating value orientations of modern Ukrainian students]. *Osvitohichnyi dyskurs*. 1-2(24-25). 1–21. <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2019.1-2.121> [in Ukrainian].
6. Kavalero, A. A. (2021) *Tsinnist u sotsiokulturnii transformatsii*. [Value in sociocultural transformation]. Odesa [in Ukrainian].
7. Panok, I. (2022). *Typolohiia tsinnisnykh oriientsatsii studentiv*. [Typology of value orientations of students]. *Visnyk KhNPU imeni H. S. Skovorody. Seriia «Psykhologiiia»*, 66, 233–242. <https://doi.org/10.34142/23129387.2022.66.15> [in Ukrainian].
8. Sopiv, V. F. & Karpushyna, L. V. (2002). *Morfologichnyi test zhyttievykh tsinnosteī (MTZhTs)*. [Morphological test of life values (MTLV).] *Diahnostyka zhyttievykh tsinnosteī osobystosti*. Retrieved from <http://um.co.ua/6/6-12/6-121239.html> [in Ukrainian].
9. Kononets, M. O. (2017) *Sotsialna psykhologiiia. Zoshyt dlia indyvidualnoi roboty dlia stud. usikh spets. dennoi ta zaочноi formy navchannia*. [Social Psychology. Notebook for individual work for students. all special full-time and part-time education]. Kyiv : KPI im. Ihoria Sikorskoho. [in Ukrainian].
10. Schwartz, S. H. & Caprara, G. V. & Vecchione, M. (2010). Basic Personal Values, Core Political Values, and Voting: A Longitudinal Analysis. *Political Psychology*, 31: 421–452. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9221.2010.00764.x>